

דתישבו

פרשת ואתחנן, תשע"ז, מספר 1231

מהם עשרת הדיברות לפי נאומו של משה וכיצד נכתבו על הלוחות?

יוגב בר-גד

שהוא: "לא תחמד בית רעך" (שם), האוסר לחמוד את בית הזולת. לפי הפשט מדובר בבית ממש – מקום המגורים, או מקום הלינה.³ ההיגד "לא תחמד בית רעך" משמש מגן מפני עבירה על הדיבר "לא תגנב" את בית רעך. התורה מבדילה צורנית בין שני ההיגדים, בכך שהיא כותבת אותם בשני משפטים נפרדים. בעלי המסורה הכירו בנבדלותם של שני ההיגדים אלה, בקבעם כי כל אחד מהם הוא פרשה סתומה עצמאית.⁴

נוסח עשרת הדיברות בפרשת "יתרו" נבדל מזה שבפרשתנו. אחד ההבדלים הוא היפוך הסדר של שני ההיגדים האחרונים: קודם בית ואחר-כך אישה. הבדל משמעותי זה עשוי ללמד על התכלית בחומש שמות להחמיר את האיסור לחמוד את בית הזולת, ולהגביר את ההגנה על אדם מפני החומדים את ביתו לגזלו ממנו. מייחוד איסור זה ומהקדמתו מסתברת הכרה של ספר שמות בחשיבות הבית לבעליו – לא רק מפאת שוויו, אלא בעיקר בשל היותו מבצור של האדם, עוגן חייו וזיכרונותיו, ומשום הרעה הגדולה הנגרמת למי שנעקר מביתו והושלך לרחוב.⁵ מההבדל האמור ניכרת גם מגמת חומש דברים להעצים את ההגנה על התא המשפחתי מפני החומדים את אשת זולתם לנאוף עימה.

התורה מבהירה במפורש, כי מקור ההבדלים בין נוסחי הדיברות בשתי הפרשות אינו נובע מפער בין הדיברות שהוגדו בעל-פה לבין אלה שניתנו בכתב,⁶ או מפער בין הדיברות שנחקקו על הלוחות הראשונים ששוברו לבין אלה שעל הלוחות השניים.⁷ כמו כן הם אינם נובעים מפעולות עריכה ושינוי של תוכן הדיברות שביצע בדיעבד משה בנאומו בחומש דברים,⁸ או מעריכה ושינוי שנעשתה לאחר מעשה

בפרשתנו משה משמיע לכל ישראל כי "ה' אֱלֹהֵינוּ כָּרַת עִמָּנוּ בְּרִית בְּחָרֵב", וכי "פָּנִים בְּפָנִים דָּבַר ה' עִמָּכֶם אֶל כָּל קְהִלְכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וַיִּכְתְּבֶם עַל שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים וַיִּתֵּן אֵלַי" (דב' ה:ב-ח). שלושה פסוקים בתורה מציינים שהברית הזאת כללה עשרה דברים: "וַיִּכְתֹּב עַל הַלַּחַת אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים" (שמ' לד:כח); וכיוצא בו גם בדב' ד:יג ודב' י:ד.

דגם של עשרת הדברים החקוקים על שני לוחות הברית נפוץ בבתי כנסת רבים, ומוצג לרוב מעל ארון הקודש. מחמת קוצר היריעה, נזכרים בו רק ראשי הדיברות: "אנוכי ה'", "לא יהיה", "לא תשא", "זכור את", "כבד את", "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנב", "לא תענה", "לא תחמד". האם דגם זה תואם את עשרת הדיברות בפרשתנו?

לפי הפשט נראה, כי ההיגד האחרון בדיברות של פרשתנו נחשב לדיבר בפני עצמו, וזה לשונו: "ולא תתאווה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך" (דב' ה:ז). היגד זה נבדל בתוכנו ובצורתו מן ההיגד הקודם לו: "ולא תחמד אשת רעך". הוא פותח במילים "ולא תתאווה", בעוד שקודמו מתחיל בלשון "ולא תחמד". מבחינת התוכן, היגד זה אוסר להתאוות לרכושו של הזולת ומגן מפני ביצוע עבירה על הדיבר "ולא תגנב" (דב' ה:טז). לעומתו, ההיגד הקודם לו אוסר לחמוד את אשת הזולת, ומגן מפני עבירה על הדיבר "ולא תנאף" (שם). גם בעלי המסורה הכירו בעצמאותם של שני ההיגדים, וקבעו כי כל אחד מהם הוא פרשה סתומה, עצמאית ונפרדת.¹

גם בפרשת "יתרו" נראה כי שני ההיגדים האחרונים הם שני דיברות עצמאיים. פתיחתם אמנם זהה, אך המשכם שונה. ההיגד האחרון לשונו: "לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך" (שמ' כ:ד). תחילתו באיסור לחמוד חי השייך לרעך, והוא מסתיים בניסוח כולל האוסר לחמוד "כל אשר לרעך" (חי, צומח, דומם וזכויות). היגד זה משמש מגן מפני עבירות על הדיברות "לא תנאף" ו"לא תגנב", ובמיוחד גנבת נפשות.² היגד זה נבדל מן ההיגד הקודם לו,

³ ראו: דעת מקרא, פירוש לשמות ע"י עמוס חכם, ירושלים תשנ"א, עמ' שצ (להלן: חכם).

⁴ כך בכתב-יד מתקופת-המסורה ולאחריה, וברשימת הפרשות שערך הרמב"ם (לעיל, הערה 1). להבדיל, ברשימת-מסורה משובשת מופיעים שני ההיגדים "לא תחמד" כפרשה סתומה אחת מתוך תשע פרשות בעשרת הדיברות שבפרשת "יתרו" (עופר, עמ' 415). לפי המכילתא (יתרו, בחודש, פרשה ח) וראב"ע (הקדמה לעשרת הדיברות, הפירוש הארוך) שני ההיגדים האלה הם דיבר אחד. עיינו: משה גרינברג, "מסורת עשרת הדיברות בראי הביקורת", עשרת הדיברות בראי הדורות, עורך בן-ציון סגל, הוצאת מאגנס, ירושלים תשמ"ו 67-94, בעמ' 77 (להלן: גרינברג).

⁵ חכם, עמ' שצ.

⁶ "ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדיברות ויכתבם על שני לוחות אבנים" (דב' י:ג).

⁷ "ויכתב... פמכתב הראשון את עשרת הדיברות" (דב' י:ד).

⁸ "את הדיברות האלה דבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש... ויכתבם על שני לוחות אבנים" (דב' ה:ח).

* יוגב בר-גד, עורך-דין ומרצה למקרא, בוגר אמירים ומשפטים ומוסמך במשפט מסחרי באוניברסיטה העברית; בלימודי מוסמך במנהל עסקים באוניברסיטת בר-אילן.

¹ כך בכתב-היד מתקופת המסורה: כ"י לינגרד, כ"י המוזיאון הבריטי וכ"י ששון, וכך ברשימת פרשות פתוחות וסתומות שערך הרמב"ם לפי "כתר ארם צובא" (משנה תורה, הלכות ספר תורה ה, ד), והיא נתקבלה בכל קהילות ישראל. עיינו: יוסף עופר, "רשימה בבלית של פרשיות פתוחות וסתומות בתורה", משאת אהרון: מחקרים בלשון מוגשים לאהרן דותן, עורכים מ' בר-אשר וח"א כהן, ירושלים תשי"ע, 392-434 עמ' 427 (להלן: עופר).

² סנהדרין פו ע"א ורש"י לשמ' כ:ב.

יְהִי לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל פְּנֵי; "לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה"; "לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם"; "וְלֹא תַעֲבֹדֵם". בְּנוֹסָף מוּבְטָח בּו שֶׁכֵּן "לֹא אֶהְיֶה" וְעוֹנֵשׁ "לִשְׁנֵאִי" (שִׁמ' כ: ב-ה; דב' ה:ו-ט). בְּפִרְשָׁה זוֹ שֶׁל הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן תּוֹמַכֵּת שִׁיטַת הַנִּיּוּקוֹד וְהַהֲטָעָמָה הַמְכּוֹנָה "מַעֲרַכַת הַרְבִּיעִי". זוֹ מַטְעִימָה אֶת הַמִּילָה "עַבְדִּים" בְּרִבְעֵי, אֶת הַמִּילָה "עַל-פְּנֵי" בְּאַתְנַח וְאֶת הַמִּילָה "מִצְוֹתַי" בְּסוּף פְּסוּק, וְיוֹצֵרֵת לַמִּילִים "אֲנֹכִי... מִצְוֹתַי" מִבְּנֵה תַחֲבִירֵי שֶׁל פְּסוּק אֶחָד וְדִיבֵר אֶחָד. בְּרֹב קֵהִילוֹת יִשְׂרָאֵל נִתְקַבְּלָה מַעֲרַכַת הַרְבִּיעִי בְּטַעַם הָעִלְיוֹן, שֶׁתְּכַלִּיתוֹ הִיא חִלּוּקָה לְדִיבְרוֹת.¹²

אֹפֶן זֶה שֶׁל מְנִיית עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת מֵאַתְגֵּר אֶת שִׁיטַת חֲכָמֵינוּ לְחֻלְקָם לַחֲמִישָׁה מוֹל חֲמִישָׁה.¹³ הוּא מַעֲלָה אֲפִשְׁרוֹת סְבִירָה לְחֻלּוּקָה אַחֲרַת שֶׁל שְׁנַיִם מוֹל שְׁמוֹנָה. לְפִיָּה, שְׁנֵי הָרֵאשׁוֹנִים – הַדִּיבֵר הָאוֹסֵר עַל עֲבוּדָה זָרָה וְהַדִּיבֵר הַמּוֹנֶה שֶׁלֹּא לְשַׂאת אֶת שֵׁם הָאֱלֹהִים לְשֶׁקֶר – דְּנִים בִּיחַס שְׁבִין הָאָדָם לֹא-לוֹהִיו, וְאִילוֹ שְׁמוֹנֵת הָאֲחֵרוֹנִים עוֹסְקִים בְּקֶשֶׁר שְׁבִין אָדָם לְזוּלָתוֹ. הַדִּיבֵר הַשְּׁלִישִׁי מְצוּוֶה עַל הָאָדָם לְשַׁחֵרֵר אֶת זוּלָתוֹ מֵעֲשִׂיית מַלְאָכָה בַּשַּׁבָּת: "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְעַמְּתְךָ וְשׂוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ" (שִׁמ' כ:ט; דב' ה:יג). גַּם תְּכַלִּית לְהִיטִיב עִם הַזּוּלָת יֵשׁ בְּפִרְשָׁתוֹ לְדִיבֵר זֶה: "לְמַעַן יָנוּחַ עִבְדְּךָ וְאֶמְתְּךָ כְּמוֹךָ" (שִׁמ'). הַדִּיבֵר הַרְבִּיעִי מַחִיִּיב בְּנִים לְכַבֵּד אֶת הוֹרֵיהֶם. הַדִּיבֵר הַחֲמִישִׁי אוֹסֵר עַל אָדָם לְרַצּוֹחַ אֶת זוּלָתוֹ. הַדִּיבֵר הַשִּׁישִׁי מְצוּוֶה שֶׁלֹּא לְפַגּוֹעַ בְּזוּלָת עַל-יְדֵי נִיאוּף, וְהַשְּׁבִיעִי – עַל-יְדֵי גְנִיבָה. הַדִּיבֵר הַשְּׁמִינִי אוֹסֵר עַל אָדָם לְהַעֲדִיד עֵדוֹת שֶׁקֶר בְּרַעְהוֹ, וּמִתְקַשֵּׁר לְאִיסוּר הַכִּלְלִי שֶׁבְּתוֹרָה לְהוֹנוֹת אֶת הַזּוּלָת בְּדַבְרֵי שֶׁקֶר. בְּפִרְשָׁתוֹ הַדִּיבֵר הַתְּשִׁיעִי מוֹרָה לְאָדָם שֶׁלֹּא לְחַמּוֹד אֶת אִשֶׁת חֲבֵרוֹ, וְהַעֲשִׂירִי – שֶׁלֹּא לְהַתְּאוֹת לְרִכּוּשׁוֹ. בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ" הַדִּיבֵר הַתְּשִׁיעִי אוֹסֵר לְחַמּוֹד אֶת בֵּיתוֹ שֶׁל הַזּוּלָת, וְהַעֲשִׂירִי – לְחַמּוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

שִׁיטַת חֻלּוּקָה זוֹ שֶׁל עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת, לְשְׁנַיִם רֵאשׁוֹנִים וְלְשְׁמוֹנֵה אַחֲרוֹנִים, עוֹלָה בְּקִנָּה אֶחָד עִם הָאוֹפֶן שֶׁבוֹ חִילְקָה הַמְסוֹרָה אֶת עֶשְׂרֵת הַדִּבְרוֹת שֶׁבְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ" לְפִרְשׁוֹת פְּתוּחוֹת וְסִתּוּמוֹת. חֲכָמֵי הַמְסוֹרָה כָּתְבוּ אֶת הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן ("אֲנֹכִי... מִצְוֹתַי") וְהַשְּׁנִי ("לֹא תִשְׂאֵ") כְּפִרְשׁוֹת סִתּוּמוֹת שֶׁלְּפָנֵיהֶן רוּחַ קָטָן (שִׁמ' כ:ב-ו), בְּעוֹד שֶׁאֵת הַדִּיבֵר הַשְּׁלִישִׁי, עַל יוֹם הַשַּׁבָּת כָּתְבוּ כְּפִרְשָׁה פְּתוּחָה שֶׁלְּפָנֵיהֶן רוּחַ גְּדוֹל (שִׁמ' כ:ז). אֶת יִתְרוֹ הַדִּיבְרוֹת רִשְׁמוּ כְּפִרְשׁוֹת סִתּוּמוֹת שֶׁלְּפָנֵיהֶן רוּחִים קְטָנִים (שִׁמ' כ:יא-יג), וְאֶת הַפְּסוּק שֶׁאַחֲרֵיהֶן – "וְכָל הָעָם..." – כָּתְבוּ כְּפִרְשָׁה פְּתוּחָה וְלְפָנֵיהֶן רוּחַ גְּדוֹל (שִׁמ' כ:יד).

אֲפִשְׁרוֹת שֶׁל חֻלּוּקָה זוֹ (שְׁנַיִם וְשְׁמוֹנֵה), מַעֲלָה סְבִירָה שֶׁהַדִּיבְרוֹת גַּם נַחֲקָקוּ כַּךְ: שְׁנַיִם עַל הַלּוּחַ

בְּנוֹסַח חוֹמֵשׁ שְׁמוֹת.⁹ הַשְּׁעֵרָה נוֹסַפְתָּ הִיא שְׁמִקוֹר הַהִבְדָּלִים נוֹבַע מֵהִיוֹתָם נוֹסַחִים חֻלְקִים ("אִמַּת וְרַק אִמַּת") שֶׁל נוֹסַח שְׁלִישִׁי שֶׁלֵּם ("כָּל הָאִמַּת"). אִישׁוּשׁ לָה נִמְצָא בְּנוֹסַח מַגִּילוֹת מַדְבֵר יְהוּדָה לְפִרְשָׁתוֹ, וְבוֹ נוֹסַח שְׁלִישִׁי לְדִיבֵר עַל יוֹם הַשַּׁבָּת, הַמְּשַׁלֵּב נִימוּקִים מְנוֹסַחֵי פִּרְשׁוֹת "יִתְרוֹ" וְ"אִתְחַנֵּן" גַּם יַחַד:

לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאֶמְתְּךָ כְּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי עַבְדְּ הִייתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְיוֹצִיאֲךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשֵּׁם בֵּית חִזְקָה וּבְזָרוּעַ נְטוּיָה עַל כֵּן צוּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְכוּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ.

בְּנוֹסַח הַמַּגִּילוֹת מוֹפִיעִים שְׁנֵי הַהִיגָדִים הָאֲחֵרוֹנִים, כְּשֶׁהֵם נִפְתַּחִים פְּעִמִּים בְּמִילִים "לֹא תַחֲמַד" כְּבַחוּשׁ שְׁמוֹת, אֲךָ תּוֹכְנָם וְסִדְרָם הוּא כְּבַחוּשׁ דְּבָרִים.¹⁰ תִּימוּכִין לְהַשְּׁעֵרָה זוֹ עוֹלִים גַּם מַדְבְּרֵי חִז'ל: "זָכוֹר וְשַׁמּוֹר בְּדִיבּוֹר אֶחָד נִאֲמָרוּ" (שְׁבוּעוֹת כ ע"ב; מְכִילָתָא, יִתְרוֹ, בַּחוּדֵשׁ, פִּרְשָׁה ז).

נִרְאֶה אֲפוּא כִּי בְּפִרְשָׁתוֹ, כְּמוֹ גַּם בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ", הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן הוּא "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצִיאָתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים. לֹא יְהִי לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרָיִם עַל פְּנֵי. לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל תְּמוּנָה... לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ... לְאֶהְיֶה וְלִשְׁמָרֵי מִצְוֹתַי" (דב' ה:ו-ז).

לְפִי שִׁיטַת סְפִירָה זוֹ, לְכָל דִּיבֵר יֵשׁ נוֹשֵׂא הַמִּיּוּחַד לוֹ. הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן אוֹסֵר עַל עֲבוּדָה זָרָה, וְהַשְּׁנִי עַל נְשִׂיאת שֵׁם הָאֱלֹהִים לְשׁוּוֹא. הַשְּׁלִישִׁי מְנַחֵה לְשַׁמּוֹר שַׁבָּת, וְהַרְבִּיעִי לְכַבֵּד אֲב וְאָם. הַחֲמִישִׁי אוֹסֵר לְרַצּוֹחַ, וְהַשִּׁישִׁי לְנִאוּף. הַשְּׁבִיעִי אוֹסֵר לְגַנוֹב וְהַשְּׁמִינִי לְהַעֲדִיד שֶׁקֶר. הַתְּשִׁיעִי אוֹסֵר לְחַמּוֹד אֶת אִשֶׁת הַזּוּלָת, וְהַעֲשִׂירִי לְהַתְּאוֹת לְרִכּוּשׁוֹ. בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ", הַנוֹשְׂאִים שֶׁל הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן עַד הַשְּׁמִינִי דוֹמִים לְאֵלֶּה שֶׁבְּפִרְשָׁתוֹ, אֲךָ הַדִּיבֵר הַתְּשִׁיעִי שֵׁם אוֹסֵר לְחַמּוֹד אֶת בֵּיתוֹ שֶׁל הַזּוּלָת, וְהַדִּיבֵר הַעֲשִׂירִי אוֹסֵר לְחַמּוֹד כָּל אֲשֶׁר שִׁיךְ לוֹ, וּבְפִרְט נִפְשׁ מִן הַחֵי.

הַכִּלְלִי הַיְדוּעַ, שֶׁפִּרְשָׁה בְּתוֹרָה מְסִתִּימַת מַעֲיָן פְּתִיחָתָה, תּוֹמֵךְ בְּשִׁיטַת סְפִירָה זוֹ. הַדִּיבְרוֹת הָרֵאשׁוֹן וְהַשְּׁלִישִׁי מְסִתִּימִים כְּפִי שֶׁהֵם נִפְתַּחִים. הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן, הָאוֹסֵר עֲבוּדָה זָרָה, מִתְחִיל בְּ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", וּמְסִיִּים בְּ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֱלֹהֵי קְנָא... וְעָשָׂה חֶסֶד" (שִׁמ' כ:ב-ה; דב' ה:ו-ט). כְּמוֹהוֹ הַדִּיבֵר הַשְּׁלִישִׁי, הַדֵּן בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת. בְּפִרְשָׁתוֹ רֵאשִׁיתוֹ בְּ"שַׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" וְסוּפוֹ בְּ"לַעֲשׂוֹת אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" (דב' ה:יא, יד), וּבְפִרְשַׁת "יִתְרוֹ" פְּתִיחָתוֹ בְּ"זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" וְסִימוֹ בְּ"בֵרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ" (שִׁמ' כ:ז-י). גַּם דְּרָךְ חֻלּוּקַת הַכְּתוּב לְפִרְשׁוֹת לְפִי הַמְּסוּרָה, שֶׁבָּה לְכָל דִּיבֵר וְדִיבֵר מִיּוּחַדָּת פִּרְשָׁה עֲצֵמַאִית מְשֻׁלּוֹ, מוֹרָה כִּי כַּךְ יֵשׁ לְמְנוּתָם.¹¹

לְפִי שִׁיטַת מְנִיָּה זוֹ, הַדִּיבֵר הָרֵאשׁוֹן – "אֲנֹכִי... מִצְוֹתַי" – כּוֹלֵל אַרְבַּעַה אִיסוּרִים עַל עֲבוּדָה זָרָה: "לֹא

⁹ "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה... וְכָל הָעָם רָאִים אֶת הַקּוֹלֹת" (שִׁמ' כ:א,ד).

¹⁰ נוֹסַחִים: "וְלֹא תַחֲמַד אִשֶׁת רֵעֶךָ. וְלֹא תִתְּאוּהָ בֵּית רֵעֶךָ שְׂדָהוּ וְעַבְדּוֹ וְאֶמְתּוֹ שׂוֹרוֹ וְחֹמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ" (דב' ה:יח). אוֹלָם יִתְכַּן שֶׁסּוּפֵר הַמַּגִּילָה הוּא שֶׁשִּׁילֵב אֶת הַנוֹסַחִים עַל-דַּעְתּוֹ.

¹¹ רָאוּ לְעִיל, הָעֵרוֹת 1 ו-4. בְּפִירוּס נִאֵשׁ, שֶׁבוֹ נוֹסַח קִדְּמֵ-מְסוּרָה שֶׁל הַדִּיבְרוֹת בְּפִרְשַׁת "יִתְרוֹ", אִין חֻלּוּקָה לְפִרְשׁוֹת.

¹² מְרַדְכֵי בְּרוּיָאֵר, "חֻלּוּקַת עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת לְפִסּוּקִים וְלְדִיבְרוֹת", עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת בְּרֵאֵי הַדּוֹרוֹת (רָאוּ הָעֵרָה 4), עַמ' 223-254, בְּעַמ' 225 ו-231 (לְהֵלֵן: בְּרוּיָאֵר).

¹³ רָאוּ: הַמְכִילָתָא, יִתְרוֹ, בַּחוּדֵשׁ, פִּרְשָׁה ח; שְׁמוֹת רֵבָה מִז, ו; יְרוּשָׁלַיִם, שְׁקִלִים ו, א; כַּג ע"א; שִׁיר הַשִּׁירִים רֵבָה, ה, יד; רַמְבַּ"ן לְשִׁמ' כ:יא; אַבְרָבְנָאֵל לְשִׁמ' כ:ב; רַאב"ע; הַמְהַר"ל, תְּפִאֲרַת יִשְׂרָאֵל, פֶּרֶק לוֹ. וְרָאוּ עוֹד: מִנַּחֵם בֵּן יִשְׂרָאֵל, "עַל עֶשְׂרֵת הַדִּיבְרוֹת לְסוּגִיָּהֶם", דָּף שְׁבוּעֵי לְפִרְשַׁת "וְאִתְחַנֵּן" תַּשְׁס"ט (מִס' 820, לְהֵלֵן: בֵּן יִשְׂרָאֵל); מְשׁוּלָם מְרַגְלִיּוֹת, "מָה הִיא כְּתוּב עַל שְׁנֵי לּוּחוֹת הַבְּרִית?", דָּף שְׁבוּעֵי לְפִרְשַׁת "כִּי תִשְׂאֵ" תַּשְׁנ"ז (מִס' 173, לְהֵלֵן: מְרַגְלִיּוֹת).

ומִזָּה הם כְּתָבִים" (שמ' לב:טו), מאפשרת השערה נוספת; כל הדיברות הופיעו על כל אחד מן הלוחות הדו-צדדיים, שניים מִזָּה ושמונה מִזָּה. כל לוח היווה העתק מלא של חוזה הברית שנכרת בין העם לא-לוהיו, עבור כל צד הקשור בחוזה.¹⁴ כשהחזיק משה את שני הלוחות כנגד העם, יכלו להתבונן בעשרת הדיברות בו-זמנית העם ומשה.

הראשון ושמונה על הלוח השני. באופן זה, החלוקה של מספר המילים לשני הלוחות שוויונית למדי. בנוסח פרשתנו, 40% מהמילים (76 מתוך 189) הן על הלוח הראשון, ו-60% מהן על הלוח השני. בפרשת "יתרו", 44% מהן (76 מתוך 172) על הלוח הראשון ו-56% מהן על הלוח השני. לעומת זאת, חלוקת הדיברות לחמישה ולחמישה יוצרת חלוקה בלתי שוויונית בעליל. על הלוח הראשון חקוקות 86% מהמילים (162 מתוך 189) לפי הנוסח בפרשתנו, או 85% מהן כנוסח שבפרשת "יתרו" (146 מתוך 172). ואילו על הלוח השני כתובות 14% או 15% מהן בלבד. הבהרת התורה כי הלוחות "מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזָּה

¹⁴. מרגליות; בן-ישר; גרינברג, עמ' 71 והאסמכתאות שם.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע,
ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת: <http://www1.biu.ac.il/parashaz>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

 [הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)
יש לשמור על קדושת העלון

דף שבועי, גיליון 1231, פרשת ואתחנן, תשע"ז

עורך: פרופ' יוסף עופר
עורכת לשון: רחל הכהן שיף